

แนวทางการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในบริบทของประเทศไทย

The Guidelines for Developing English Skills in Thailand Settings

ปรีชา ศรีเรืองฤทธิ์ นิคม โยกัญญา อัญญา ศรีเรืองฤทธิ์¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอข้อมูลเชิงวิชาการและเสนอแนวทางสำหรับการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในฐานะที่เป็นภาษาต่างประเทศในบริบทประเทศไทย ข้อมูลได้มาโดยการศึกษาเอกสาร และใช้ประสบการณ์การสอนภาษาอังกฤษของผู้เขียน ผลจากการศึกษาค้นคว้าจากประสบการณ์ของผู้เขียนได้แก่องค์ความรู้ที่ครอบคลุมถึงความหมายและลักษณะของทักษะภาษาอังกฤษทั้ง 4 ทักษะ คือ ทักษะการอ่าน การฟัง การเขียน และการพูด ตลอดจนทักษะย่อย ๆ ของแต่ละทักษะซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัว และองค์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ 3 แนวทาง คือ เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น และเกิดจากการเรียนรู้โครงสร้างภาษา การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษสำหรับประเทศไทยควรมีลักษณะเฉพาะที่เป็นการผสมผสานแนวทางต่าง ๆ ในการเรียนรู้ภาษา เพื่อให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนในบริบทของประเทศไทยอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ทักษะภาษาอังกฤษ การสอนภาษาอังกฤษ การเรียนรู้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ

Abstract

The purposes of the article are to present the academic information and to provide some guidelines on how to arrange the instruction of English as a foreign language in Thailand settings. The information is obtained from document study and the authors' teaching experiences. The result of the study and the authors' experiences is the body of knowledge covering meanings and characteristics of four skills of English; reading, listening, writing, and speaking, and sub-skills each of which corporates its specific features. English learning arises in at least three main ways; natural learning, interaction, and language structure learning. The way of arranging the instruction of English in Thailand setting is recommended to be the integration of some aspects of various teaching methods so as to be really suitable for the learners in the context of Thailand.

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, จังหวัดเพชรบูรณ์ 67000

Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University, Phetchabun, 67000

* Corresponding author, e-mail: spreecha04@gmail.com

** Co-author,

Keywords: English skills, English instruction, EFL learning

บทนำ

ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถด้านภาษาอังกฤษของนักเรียนนักศึกษาถูกหยิบยกขึ้นมาพูดถึงครั้งแล้วครั้งเล่าในสังคมไทย แต่จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีสัญญาณที่ดีขึ้นทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้อังกฤษ และยังไม่มีการแสดงออกถึงยอมรับในเรื่องการพัฒนาผลการเรียนรู้ด้านภาษาอังกฤษในประเทศไทย เช่นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และผลการสอบ O-NET ในรายวิชาภาษาอังกฤษต่ำกว่ารายวิชาอื่น ๆ มาอย่างต่อเนื่อง จึงอาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยไม่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาความสามารถด้านภาษาอังกฤษให้กับผู้เรียนมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน และปฏิเสธไม่ได้ว่าความล้มเหลวในการพัฒนาความสามารถด้านภาษาอังกฤษเป็นผลที่เกิดขึ้นโดยตรงจากระบบการศึกษาและจากระบบการจัดการเรียนการสอนของประเทศไทย ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการศึกษาในภาพรวม และกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ จากประเด็นปัญหาดังกล่าว บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอข้อมูลเชิงวิชาการที่เกี่ยวกับทักษะและแนวทางการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในฐานะที่เป็นภาษาต่างประเทศ ซึ่งผู้เขียนเชื่อว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่จะเป็นพื้นฐานในการออกแบบการเรียนการสอนที่มีความถูกต้องและเหมาะสม โดยมุ่งนำเสนอความหมาย ลักษณะของทักษะภาษาอังกฤษ รูปแบบการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้ภาษาแม่ (Mother tongue) ภาษาที่สอง (Second language) และภาษาต่างประเทศ (Foreign language) และแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษสำหรับประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนที่ถูกต้อง และเหมาะสมกับผู้เรียนในบริบทของประเทศไทยอย่างแท้จริง

ทักษะภาษาอังกฤษคืออะไร (What are English skills?)

คำว่า “ทักษะภาษาอังกฤษ” เป็นคำพูดที่เราเคยชิน โดยเราพูดคำนี้จนติดปาก และได้ยินจนชินหู โดยเฉพาะเราพูดหรือได้ยินคำว่า “ทักษะการพูด” “ทักษะการฟัง” “ทักษะการอ่าน” หรือ “ทักษะการเขียน” เป็นคำพูดง่าย ๆ ที่พูดจนติดปากและเคยชินจนอาจไม่สนใจที่จะศึกษาให้เข้าอย่างถูกต้องว่าคำเหล่านั้นมีความหมายและมีลักษณะอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจมีคนส่วนน้อยโดยเฉพาะครูผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษ หรือตัวผู้เรียนเองที่ยังไม่ได้ตระหนักถึงความหมายและลักษณะที่ถูกต้องของคำว่า “ทักษะภาษาอังกฤษ” และไม่เข้าใจถึงองค์ประกอบหรือทักษะย่อย ๆ (Sub-skills) ของทักษะภาษาอังกฤษทั้ง 4 ทักษะ เมื่อทั้งผู้สอนไม่เข้าใจนิยามของคำว่า “ทักษะภาษาอังกฤษ” อย่างถูกต้องแล้ว ก็จะเป็นเรื่องยากที่จะสามารถจัดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพได้

Spratt (2005) และ Harmer (2003) และ Harmer (2007) แบ่งภาษาออกเป็น 2 ทักษะใหญ่ และ 4 ทักษะย่อย ดังต่อไปนี้

1. ทักษะการรับรู้ (Receptive skills) หมายถึง วิธีการที่เราใช้ทำความเข้าใจความหมายจากสัญลักษณ์หรือข้อความที่ได้อ่านหรือได้ยินจากสื่อต่าง ๆ หรือจากร่วมสนทนากับคนอื่น แล้วทำความเข้าใจความหมาย ทักษะการรับรู้ประกอบด้วยทักษะการอ่าน และทักษะการฟัง (Harmer, 2003; Harmer, 2007) ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1.1 ทักษะการอ่าน (Reading skill) เป็นความสามารถในการสร้างความเข้าใจเนื้อหา (Text) ที่ถูกนำเสนอในรูปแบบของการเขียน โดยเนื้อหาอาจนำเสนอผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นตัวอักษรหรือสัญลักษณ์อื่น ๆ เช่น K หมายถึง

1,000 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลสำหรับการทำงาน เพื่อการศึกษา และเพื่อความเพลิดเพลิน (Harmer, 2003; Harmer, 2007) Spratt (2005) กล่าวว่า การอ่านเกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจเนื้อหาของภาษาในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับคำ (Vocabulary and word) วลี (Phrase) ประโยค (Sentence) บทสนทนา (Conversation) อนุเขตหรือย่อหน้า (Paragraph) บทความหรือเรียงความ (Essay) และเรื่องราว (Story) โดยเนื้อหาในบทอ่านยังสามารถใช้เป็นรูปแบบในการเขียนได้เป็นอย่างดีเพราะบทอ่านเป็นผลงานการเขียนที่เสร็จสมบูรณ์แล้ว ซึ่งผู้อ่านจะต้องถอดรหัสสัญลักษณ์ทั้งในแง่ของความหมายและโครงสร้าง (Rivers, 1994)

ทักษะการอ่านประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่เรียกว่าทักษะย่อย (Sub-skills) ได้แก่ ความหมายของคำศัพท์และประโยค (Meaning of vocabularies and sentences) หัวข้อ (Topic or title) สารสำคัญ (Main idea) รายละเอียด (Detail) ข้อมูลเฉพาะ (Specific information) คำอ้างอิง (Referent) จุดประสงค์ของผู้เขียน (Purpose of the writer) การตีความหมาย (Inference) รูปแบบการเรียงเนื้อหา (Organization pattern) แนวของเนื้อหา (Tone of the text) เป็นต้น ทักษะย่อยของการอ่านดังกล่าว มีความสำคัญในการอ่านและการสอนอ่านเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะเป็นตัวชี้วัดที่จะทำให้รู้ได้ว่าการอ่านประสบความสำเร็จหรือไม่ และประสบความสำเร็จหรือไม่ประสบความสำเร็จในองค์ประกอบของการอ่านใด นอกจากนี้ ทักษะย่อยของภาษาอังกฤษ จะเป็นข้อมูลสำคัญที่จะช่วยให้ผู้อ่านเลือกใช้เทคนิควิธีการอ่านได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือเรียนรู้จากเรื่องที่อ่าน กล่าวคือ ถ้าเป็นการอ่านเพื่อให้ทราบหัวข้อหรือชื่อเรื่อง (Topic or title) และสารสำคัญ (Main idea) เรามักใช้เทคนิควิธีการอ่านเร็วที่เรียกว่า “Skimming” ในกรณีที่เป็นารอ่านเพื่อค้นหาคำตอบที่เราต้องการ ซึ่งอาจเป็นคำตอบที่เป็นข้อมูลที่เฉพาะเจาะจง (Specific information) ข้อมูลที่เป็นรายละเอียด (Detailed information) ความหมายของคำศัพท์ (Meaning of a vocabulary) คำสรรพนามอ้างอิง (Referent) เรามักใช้เทคนิควิธีการอ่านเร็วที่เรียกว่า “Scanning” ถ้าเป็นการอ่านเพื่อให้เข้าใจความหมายโดยนัยที่แฝงหรือซ่อนเร้นอยู่ (Inference) หรือการอ่านเพื่อทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ของผู้เขียน (Purpose of the writer) เราอาจใช้การอ่านเชิงวิเคราะห์ (Critical reading) หรือถ้าเป็นการอ่านเพื่อเรียนรู้ภาษาทั้งในแง่ของคำศัพท์ สำนวน และโครงสร้างไวยากรณ์ (Grammatical structure) เรามักใช้การกลวิธีอื่นที่เรียกว่า “Intensive reading” และถ้าเป็นการอ่านเพิ่มเติมหรืออ่านนอกเวลาเพื่อเติมเต็มความรู้หรือเรียนรู้ข้อมูลเพิ่มเติมตามความสนใจ เรามักใช้การอ่านที่เรียกว่า “Extensive reading”

1.2 ทักษะการฟัง (Listening skill) เป็นทักษะการรับรู้ (Receptive skill) เช่นเดียวกับทักษะการอ่าน ทักษะการฟังเป็นความสามารถในการตอบสนองต่อภาษา และเป็นการทำความเข้าใจความหมายของเสียงที่ได้ยิน (Spratt: 2005) เรามักจะฟังภาษาในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่เสียงของภาษาในระดับคำ (Vocabulary and word) วลี (Phrase) ประโยค (Sentence) การสนทนา (Conversation) การพูดสั้น ๆ (Short talk) การพูดยาว ๆ (Long talk) และการพูดบอกเล่าเรื่องราว (Story)

เนื่องจากทักษะการฟังมีความคล้ายกันกับทักษะการอ่านในแง่ของการเป็นทักษะการรับรู้เหมือนกัน ดังนั้น ทักษะย่อยของการฟัง (Listening sub-skills) จึงมีความคล้ายกับทักษะย่อยของการอ่าน (Reading sub-skills) ที่แตกต่างกันคือ สื่อในการฟังซึ่งเป็นเสียงที่พูด ในขณะที่สื่อของการอ่านเป็นข้อความที่เขียนขึ้น ทักษะย่อยของการฟัง ประกอบด้วย ความหมายของคำศัพท์และประโยค (Meaning of vocabularies and sentences) หัวข้อหรือชื่อเรื่อง (Topic or title) ของเรื่องที่ฟังสารสำคัญ (Main idea) รายละเอียด (Details) ของเรื่องที่ฟัง ข้อมูลเฉพาะ (Specific information) คำ

สรรพนามอ้างอิง (Referent) จุดประสงค์ของผู้พูด (Purpose of the speaker) การตีความหมาย (Inference) รูปแบบการเรียงเนื้อหา (Organization pattern) แนวของเนื้อหา (Tone of the text)

ในแง่ของการพัฒนาทักษะทางภาษา ทักษะการฟังมีความสำคัญเพราะนอกจากจะทำให้เกิดความรู้และได้ข้อมูลจากเสียงที่ได้ยินแล้วยังทำให้ผู้ฟังได้คุ้นเคยกับเสียงซึ่งจะใช้เป็นแบบอย่างในการปรับปรุงการพูดได้ด้วย (Harmer, 2003; Harmer, 2007)

2. ทักษะการสร้างภาษา (Productive skills) ทักษะการสร้างภาษา หมายถึง ความสามารถในการสร้างและใช้สัญลักษณ์ด้วยการเรียบเรียงภาษาที่เป็นตัวอักษร และเปล่งเสียงออกมา ในรูปแบบของการพูดและเขียนเพื่อสื่อความหมายให้ผู้อื่นได้รับรู้ โดยทักษะการสร้างภาษาประกอบด้วยทักษะการพูด และทักษะการเขียน (Harmer, 2003; Harmer, 2007) ดังมีสาระสำคัญ ดังนี้

2.1 ทักษะการพูด (Speaking skill) หมายถึง การใช้ภาษาในรูปของเสียงเพื่อสื่อความหมาย Spratt (2005) ได้ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการพูดไว้ ดังนี้

- โครงสร้างไวยากรณ์และคำศัพท์ (Grammar and vocabulary) หมายถึง โครงสร้างประโยคที่เกิดจากการนำคำศัพท์มาเรียบเรียงเป็นประโยคให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์
- หน้าที่ของภาษา (Function) หมายถึง วัตถุประสงค์หรือเหตุผลในการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การแนะนำตนเอง (Making self-introduction) การตอบคำถาม (Questioning) การถามและการบอกเส้นทาง (Asking and giving directions) การขอร้อง (Making requests) การขอคำอธิบายเพิ่มเติม (Clarifying)
- ความเหมาะสม (Appropriacy) หมายถึง การใช้ภาษาตามกาลเทศะ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับบุคคลและสถานการณ์ ที่ไม่เป็นทางการหรือเป็นทางการจนเกินไป ที่เรียกว่าระดับความเหมาะสม
- ภาษากาย (Body language) หมายถึง การใช้ท่าทางประกอบการพูด เช่น การยิ้ม การยกไหล่
- ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) หมายถึง การปรับลักษณะการตอบสนองต่อคู่สนทนาให้มีความเหมาะสม เช่น การแก้ไขการพูดให้เหมาะสม การหยุดรอให้คู่สนทนาพูดจบ การมีส่วนร่วมในการสนทนา การปรับเปลี่ยนเนื้อหาหรือรูปแบบของภาษาให้เหมาะกับคู่สนทนา เป็นต้น

ทักษะการพูดมีองค์ประกอบหรือทักษะย่อย (Sub-skills) ของการพูด ซึ่งเป็นลักษณะของภาษาที่เชื่อมโยงกัน (Features of connected speech) ตามองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อสื่อความหมายที่ต้องการสื่อสาร คือ การออกเสียง (Pronunciation) การเน้นเสียงในคำ (Stress) ระดับเสียงสูงต่ำในประโยค (Intonation) จังหวะของเสียง (Rhythm) การหยุด (Pause) การเชื่อมเสียงของคำ (Link) โครงสร้างไวยากรณ์ (Grammatical structure) นอกจากนี้ การพูดที่ดีควรมีเกณฑ์สำหรับการวัดความสามารถในการพูด ซึ่งประกอบไปด้วยความถูกต้อง (Accuracy) และความคล่องแคล่ว (Fluency) ความถูกต้อง หมายถึง การพูดที่ถูกต้องตามโครงสร้างไวยากรณ์ ใช้คำศัพท์ได้ถูกต้องและเหมาะสม และออกเสียงได้ถูกต้อง ส่วนความคล่องแคล่ว หมายถึง การพูดในอัตราความเร็วที่ปกติ โดยไม่ชะงัก ลังเล พูดเข้าไปข้างหน้า และใช้ภาษาเชื่อมโยงกันได้อย่างราบเรียบ

2.2 ทักษะการเขียน (Writing skill) หมายถึง การใช้กระบวนการที่ได้มาซึ่งผลงานการเขียนประเภทต่าง ๆ สื่อสารเพื่อถ่ายทอดความรู้และความรู้สึกนึกคิดด้วยตัวอักษรระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน โดยใช้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักไวยากรณ์ของภาษา ข้อมูล คำศัพท์ สำนวน และหลักการเรียบเรียง เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาสาระตามจุดประสงค์ของผู้เขียน (Finochiaro & Bonomo, 1973; Lado, 1977; Byne, 1982; Widdowson, 1978 อ้างถึงใน สุดาจิต สุ่มมาตย์, 2547) และ Vygotsky (1978) กล่าวว่า การเขียนคือการพูดที่ไม่มีคู่สนทนา (Interlocutor) ซึ่งเป็นการพูดกับคนที่ไม่อยู่ด้วยกัน หรือคนที่อยู่ในจินตนาการ การเขียนเป็นการสื่อความหมายด้วยสัญลักษณ์ที่เป็นอักษรซึ่งมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องมากมายที่เรียกว่าทักษะย่อยของการเขียน (Writing sub-skills) เช่น ลายมือ (Handwriting) การสะกดคำ (Spelling) ไวยากรณ์ (Grammar) คำศัพท์ (Vocabulary) ความรู้หรือข้อมูลในการเขียน (Knowledge or information) การจัดเรียงเนื้อหา (Text organization) การใช้เครื่องหมายวรรคตอน (Punctuation) นอกจากนี้ การเขียนยังต้องประกอบด้วยประเภทของงานเขียนซึ่งมีมากมาย เช่น การเขียนบันทึก (Note) การเขียนโปสการ์ด (Postcard) การเขียนกรอกใบสมัคร (Form filling) การเขียนจดหมายประเภทต่าง ๆ (Letter) การเขียนอนุเลข (Paragraph) การเขียนเรียงความ (Essay) การเขียนวรรณกรรม และการเขียนเชิงสร้างสรรค์ (Creative writing) ต่าง ๆ

จะเห็นได้ว่าทักษะภาษาอังกฤษทั้ง 4 ทักษะนั้น มีทั้งส่วนที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ลักษณะภายนอกแล้วจะพบว่า ทักษะการอ่าน (Reading skill) และทักษะการเขียน (Writing skill) มีความคล้ายคลึงกันในแง่ของการทำงานกับสัญลักษณ์หรือตัวอักษรที่มองเห็นด้วยตา (Visual signs) ที่เป็นการเรียงความคิด คำพูด โดยใช้คำศัพท์และไวยากรณ์ อย่างไรก็ตาม ทั้งสองทักษะก็มีความแตกต่างกันตรงที่ทักษะการอ่านเป็นทักษะการรับรู้ (Receptive skill) ในขณะที่ทักษะการเขียนเป็นทักษะการสร้างภาษา (Productive skill) ซึ่งมีลักษณะและวัตถุประสงค์ไม่เหมือนกัน ส่วนทักษะฟัง (Listening skill) และทักษะการพูด (Speaking skill) เป็นการทำงานที่เกี่ยวข้องกับเสียง (sounds) เหมือนกัน ในขณะที่ทั้งสองทักษะก็มีความแตกต่างกัน โดยที่ทักษะฟังเป็นทักษะการรับรู้ (Receptive skill) ในขณะที่ทักษะการพูดเป็นทักษะการสร้างภาษา (Productive skill) อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าทักษะภาษาอังกฤษจะมีทั้งความเหมือนกันและความต่างกัน แต่ละทักษะล้วนมีความสัมพันธ์กันและเอื้อต่อการเรียนรู้ของกันและกัน เช่น ทักษะการฟังเอื้อต่อการพัฒนาทักษะการพูด การอ่าน และการเขียน ทักษะการอ่านเอื้อต่อการพัฒนาทักษะการเขียน การฟัง และการพูด เป็นต้น

การเรียนรู้ภาษาอังกฤษเกิดขึ้นได้อย่างไร (How is English learning acquired?)

มีนักการศึกษาและเจ้าของความคิดเชิงทฤษฎีหลายคนที่ได้เสนอแนวคิดในการเรียนรู้ภาษาที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ เช่น Vygotsky (1978) ได้ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (Foreign languages) และการเรียนรู้ภาษาแม่ (Mother tongue) ไว้ว่า การเรียนรู้ภาษาแม่แตกต่างจากการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศตั้งแต่จุดเริ่มต้น กล่าวคือ การเรียนรู้ภาษาแม่เกิดขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไป และรูปแบบหรือลักษณะพื้นฐานของภาษาแม่จะถูกซึมซับโดยไม่รู้ตัว (Acquired) ก่อนที่เด็กจะรับรู้ลักษณะที่ซับซ้อนหรือที่เรียกว่ารูปแบบระดับสูงในภายหลัง ในขณะที่การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศซึ่งเป็นมโนทัศน์ที่เป็นระบบจะต้องใช้การตระหนักรู้และความตั้งใจในการเรียน และการเรียนรู้จะเริ่มต้นจากรูปแบบหรือลักษณะของภาษาก่อน เช่น โครงสร้างไวยากรณ์ รูปแบบของเสียง โครงสร้างของคำ กระบวนการเรียนรู้ของภาษาทั้ง 2 ประเภทดังกล่าวสะท้อนให้เห็นชัดเจนว่าการเรียนรู้ภาษาแม่ใช้กระบวนการเรียนรู้มโนทัศน์โดยธรรมชาติ (Spontaneous concept) ในขณะที่การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศใช้กระบวนการเรียนรู้มโน

ทัศน์ที่เป็นระบบ (Scientific concept) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เรียนด้วยความตระหนักรู้และตั้งใจ (Conscious and deliberate) โดยการจัดการเรียนรู้ควรให้อยู่ในพื้นที่รอยต่อพัฒนาการ (Zone of proximal development) ที่เป็นระดับที่สูงขึ้นจากระดับพัฒนาการที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต (Actual development level) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดเรื่อง “Comprehensible input” +1 ของ Krashen (1982) ที่ได้เสนอแนะให้จัดเนื้อหาทางด้านภาษาต่างประเทศที่ย่งยากมากกว่าระดับปกติให้ผู้เรียนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางภาษาได้ดีขึ้น ในขณะที่ Chomsky (1965) ได้ชี้ให้เห็นถึงการเรียนรู้ภาษา (Language acquisition) โดยเน้นว่าเด็กมีวิธีการเรียนภาษาทุกภาษาค่อย ๆ กัน เพราะธรรมชาติในการเรียนภาษาทุกภาษามีลักษณะพื้นฐานที่คล้ายกันแม้ว่าจะมีภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันก็ตาม แนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าธรรมชาติในการเรียนรู้ภาษาแม่กับการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมีความแตกต่างกันตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ ซึ่งในระยะต่อมา Spratt (2005) ได้อธิบายถึงการเรียนรู้ภาษานั้นเกิดขึ้นได้ใน 3 แนวทาง คือ การรับรู้ภาษาบ่อย ๆ จนเกิดการเรียนรู้ได้โดยไม่รู้ตัว (Natural learning or spontaneous learning with exposure and pick it up) การเรียนรู้ภาษาโดยมีการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interaction) และการศึกษารูปแบบของภาษาแล้วฝึกฝนจนเกิดสามารถใช้ภาษาได้ (Formal learning with focus on form) โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

แนวทางที่ 1 : การเรียนรู้โดยธรรมชาติ (Spontaneous learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้โดยธรรมชาติ หลังจากที่ได้คลุกคลีกับภาษารอบตัว ได้มีโอกาสเปิดรับ (Expose) และรับรู้ภาษาในลักษณะและรูปแบบต่าง ๆ มากมาย และใช้เวลานาน ได้มีโอกาสทดลองใช้ภาษากับบุคคลรอบตัวทั้งพ่อ แม่ ญาติ พี่ น้อง และเพื่อน ๆ เป็นที่ตระหนักกันดีว่าการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวเป็นการเรียนรู้ภาษาที่หนึ่งหรือภาษาแม่ (L1 or Mother tongue) และเกิดขึ้นในลักษณะคล้ายกันในการเรียนรู้ภาษาที่สอง (Second language) ซึ่งผู้เรียนมีความจำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Vygotsky (1978) ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาแม่ใช้กระบวนการเรียนรู้มนทัศน์โดยธรรมชาติ (Spontaneous concept) ที่เป็นการเรียนรู้ที่ค่อยเป็นค่อยไป เกิดขึ้นทีละเล็กทีละน้อยโดยไม่รู้ตัว ซึ่งเราเรียกว่า “Language acquisition” การเรียนรู้ในลักษณะเช่นนี้เริ่มต้นด้วยการฟังและการพูด เป็นการเปิดรับภาษารอบตัวและเลียนแบบภาษาจนกลายเป็นอัตโนมัติ ซึ่งการเรียนรู้ภาษาใหม่ ๆ นั้นอาจไม่ได้เกิดขึ้นในทันที แต่อาจใช้เวลาในการประมวลในกระบวนการคิดโดยใช้ระยะเวลาระยะหนึ่งที่เราเรียกว่า “Silent period” แล้วจึงจะใช้ภาษาในการสื่อสารได้ จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ภาษาแม่หรือภาษาที่หนึ่ง เริ่มต้นด้วยทักษะการฟังและการพูด และเกิดขึ้นโดยการรับรู้ภาษากับคนรอบตัวอย่างต่อเนื่องและยาวนาน โดยต้องมีแรงจูงใจในการเรียนมากเนื่องจากมีความต้องการและความจำเป็นต้องใช้ภาษาในการสื่อสาร และได้รับการสนับสนุนสภาพแวดล้อมและสื่อการเรียนรู้ที่เป็นของจริง (Authentic) รอบตัว และที่ชัดเจนที่สุดก็คือ เราเรียนรู้ภาษาแม่หรือภาษาที่หนึ่งในลักษณะดังกล่าวเมื่อเราเป็นเด็กทารก เป็นเด็ก เป็นวัยรุ่น แม้กระทั่งตอนเป็นผู้ใหญ่

แนวทางที่ 2 : การเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น (Learning through interaction) เป็นกระบวนการเรียนรู้ภาษาที่เกิดขึ้นด้วยการมีปฏิสัมพันธ์ มีลักษณะคล้าย ๆ กับการเรียนรู้แบบที่ 1 ที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารกับคนอื่น แต่จะแตกต่างกันในแง่ของความตั้งใจหรือเป้าหมายที่จะเรียนรู้ภาษา วัยของผู้เรียน และความรู้ความสามารถพื้นฐานที่มีอยู่เดิม การเรียนรู้ในลักษณะนี้ ผู้เรียนต้องมีเป้าหมายและแรงจูงใจที่จะใช้ภาษาเพื่อสื่อสารกับคนอื่น เพื่อให้คนอื่นเข้าใจในสิ่งที่เราต้องการสื่อความหมาย ต้องมีวุฒิภาวะเพียงพอที่จะสามารถวางแผนการเรียนรู้ได้ในระดับหนึ่ง และมีพื้นฐานทางภาษาเพียงพอที่จะสื่อสารเป็นเบื้องต้นกับคนอื่นได้ แล้วจึงพยายามทำความเข้าใจคนที่สื่อสารด้วย เป็นการเรียนรู้ภาษาจากคนอื่นทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เมื่อฝึกภาษาในลักษณะนี้บ่อย ๆ ก็จะเกิดการพัฒนาทางภาษาจนสามารถสื่อสารกับบุคคลอื่น

ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศในแบบที่ 2 มีลักษณะเป็นการเรียนรู้โดยอิสระ ที่เรียกว่า “Autonomous learning” หรือ “Independent learning” เพราะผู้เรียนสามารถบริหารจัดการเวลา บุคคล และสภาพการณ์ต่าง ๆ ในการเรียนรู้ได้เอง ตามความถนัดและรูปแบบการเรียนรู้ของตนเอง

แนวทางที่ 3 : การเรียนรู้จากโครงสร้างภาษา (Formal learning with focus on form) เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยแบบนี้เป็นการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศโดยการทำความเข้าใจโครงสร้างภาษา ฝึกฝนการสร้างและใช้ภาษา ในการสื่อสาร เป็นการเรียนรู้ที่เป็นระบบ มีขั้นตอนการเรียนรู้ และมีเป้าหมายและรูปแบบภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ชัดเจนแน่นอนในการฝึก ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้มีโนทัศน์ที่เป็นระบบ (Scientific concept) ของ Vygotsky (1978) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เรียนด้วยความตระหนักรู้และตั้งใจ (Conscious and deliberate) โดยเริ่มเรียนโครงสร้างของภาษาก่อน และเป็นกระบวนการศึกษาในระดับการศึกษาหรือการเรียนการสอนในสถานศึกษา การเรียนรู้ภาษาในลักษณะดังกล่าว เริ่มจากการทำความเข้าใจภาษา ดังนั้น ทักษะที่ต้องเรียนรู้ในเบื้องต้นคือทักษะการเขียน การอ่าน และการพูด ตามลำดับ โดยการทำความเข้าใจโครงสร้างไวยากรณ์เป็นสิ่งสำคัญด้วย การเรียนรู้แบบนี้เป็นการเรียนรู้โดยรู้ตัวที่ใช้การตระหนักรู้ (Awareness) เป็นหลักสำคัญในการเรียน โดย Vygotsky (1987) กล่าวว่า การเรียนภาษาต่างประเทศเริ่มต้นจากโครงสร้างภาษาระดับสูง ซึ่งได้แก่โครงสร้างไวยากรณ์โดยการฝึกทักษะการเขียน โดยผู้เรียนต้องใช้การตระหนักรู้ (Awareness) ในการเรียน แล้วจึงเรียนรู้โครงสร้างภาษาระดับง่ายซึ่งหมายถึงการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะแตกต่างจากการเรียนรู้ภาษาแม่หรือภาษาที่หนึ่ง ซึ่งเป็นการเรียนรู้โครงสร้างภาษาระดับง่ายซึ่งใช้การเรียนรู้มีโนทัศน์โดยธรรมชาติ (Spontaneous concept learning) ไปสู่การเรียนรู้โครงสร้างภาษาระดับสูงซึ่งต้องเรียนรู้ในระบบ (Formal learning)

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Spratt (2005) ได้เปรียบเทียบความแตกต่างของการเรียนรู้ภาษาที่หนึ่งหรือภาษาแม่ และภาษาต่างประเทศในแง่ของอายุ วิธีการเรียนรู้ และบริบทการเรียนรู้ สรุปได้ว่า

- ในแง่ของวัย เราเรียนรู้ภาษาแม่ตั้งแต่เป็นเด็กทารกในขณะที่เราเริ่มเรียนรู้ภาษาต่างประเทศเมื่อเข้าโรงเรียนประถมศึกษา
- ในแง่ของวิธีการ เราเรียนรู้ภาษาแม่และภาษาต่างประเทศด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน คือ
 - เราเรียนรู้ภาษาแม่โดยการเปิดรับภาษาและค่อย ๆ ซึมซับ ในขณะที่เราเรียนรู้ภาษา ต่างประเทศ โดยการสอนของครูอาจารย์
 - เราเรียนรู้ภาษาแม่โดยความต้องการหรือความจำเป็น ในขณะที่เราเรียนรู้ ภาษาต่างประเทศต้องมีแรงจูงใจในการเรียนมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่บุคคล
 - เราเรียนรู้ภาษาแม่โดยการมีปฏิสัมพันธ์กับคนในครอบครัว และเพื่อน ๆ ในขณะที่เราเรียนรู้ ภาษาต่างประเทศโดยการมีปฏิสัมพันธ์กับครูผู้สอนหรือกับเพื่อน ๆ บ้าง
 - เราเรียนรู้ภาษาแม่โดยการพูดเกี่ยวกับสิ่งรอบตัว ในขณะที่เราเรียนรู้ภาษาต่างประเทศโดยการฝึกพูดเกี่ยวกับเรื่องราวในห้องเรียน
 - เราเรียนรู้ภาษาแม่โดยการฟังและค่อย ๆ ซึมซับภาษาโดยไม่รู้ตัว ในขณะที่เราเรียนรู้ ภาษาต่างประเทศโดยฝึกสร้างภาษาที่จะใช้ทันทีที่เรียนจบ

2. การเรียนรู้โครงสร้างหรือไวยากรณ์ของภาษายังมีความสำคัญและความจำเป็น เนื่องจากผู้เรียนไม่สามารถเปิดรับ (Expose) หรือคลุกคลี (Involve) กับภาษาได้ตลอดเวลา หรือไม่ได้เรียนรู้มาตั้งแต่เป็นทารก การเรียนภาษาอังกฤษของผู้เรียนในประเทศไทยส่วนใหญ่เริ่มเรียนเมื่อเป็นเด็ก หรือวัยรุ่น ดังนั้น ผู้เรียนจำเป็นต้องเข้าใจที่โครงสร้างภาษาเพื่อให้เรียนรู้ภาษาด้วยความเข้าใจมากกว่าการท่องจำเพียงอย่างเดียว โดยเฉพาะการสอนทักษะการเขียนที่ต้องเรียนรู้โครงสร้างภาษาหรือไวยากรณ์ และอาจสอนสอดแทรกโครงสร้างภาษาในการฝึกทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน
3. กำหนดทักษะที่จะพัฒนาหรือให้ผู้เรียนได้ฝึกให้ชัดเจนในการสอนแต่ละครั้ง โดยอาจจัดการเรียนการสอนในลักษณะของการบูรณาการทักษะ (Skill integration) เพราะแม้ว่าแต่ละทักษะจะมีลักษณะหรือองค์ประกอบที่แตกต่างกัน แต่ทักษะต่าง ๆ ก็มีส่วนช่วยทำให้เกิดการพัฒนาซึ่งกันและกันด้วย เช่น อาจจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคู่กับทักษะการฟัง ทักษะการฟังคู่กับทักษะการพูด ทักษะการอ่านคู่กับทักษะการเขียน ทักษะการเขียนคู่กับทักษะการพูด เป็นต้น
4. ในการพัฒนาทักษะการฟังและการพูด ควรใช้สถานการณ์ที่ให้ผู้เรียนสร้างปฏิสัมพันธ์ทางวาจา (Verbal interaction) ระหว่างกันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้เกิดความถูกต้องและความคล่องแคล่วทางภาษา
5. ในการพัฒนาทักษะการเขียนและการพูด ซึ่งเป็นทักษะการสร้างภาษา (Productive skills) ควรส่งเสริมและช่วยเหลือให้ผู้เรียนแปลงภาษาคิด (Thoughts) ให้เป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียนให้เป็นประโยคที่สื่อความหมายได้ชัดเจน โดยการให้เรียนรู้คำศัพท์และรูปแบบภาษาที่หลากหลายจากทักษะการอ่าน
6. กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ให้ชัดเจนในการเรียนรู้ในสถานการณ์นั้น ๆ และกำหนดขอบเขต และจำนวนในการแก้ไขความผิดพลาดด้านไวยากรณ์ให้ชัดเจน ไม่ควรแก้ไขข้อผิดพลาดทุกเรื่องที่คุณเรียนทำ หรือปล่อยให้ใช้ภาษาผิดเรื่องเดิมซ้ำ ๆ โดยไม่แก้ไข
7. ควรต้องใส่ใจผู้เรียนเป็นรายบุคคลให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งในด้านการแก้ไขความผิดพลาดในการเรียนรู้ภาษา การสร้างแรงจูงใจ และการให้การชมเชยและสร้างขวัญกำลังใจ
8. ในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล ควรนำเครื่องมือและเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบันมาใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ โดยอาจใช้สื่อการเรียนรู้ที่เป็นวิดีโอคลิปจากยูทูป (YouTube) ช่องทางการสื่อสารออนไลน์ (Online medium) เป็นสื่อสำหรับฝึกทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ภายหลังจากที่ผู้เรียนได้ฝึกทักษะต่าง ๆ จากวิธีการสอนและสื่อการเรียนรู้อื่น ๆ แล้ว
9. วิธีการสอนต้องใช้แบบผสมผสาน (Eclectic method) โดยผสมผสานและเลือกใช้การสอนแบบต่าง ๆ ให้ถูกที่ถูกเวลาในกระบวนการสอนเนื้อหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยผสมผสานเทคนิคและวิธีการสอนดังต่อไปนี้
 - การสอนแบบไวยากรณ์และการแปล (Grammar translation)
 - การสอนแบบตรง (Direct method)
 - การสอนแบบฟัง-พูด (Audio-lingual method)
 - การสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ (Community language learning)
 - การบรรยาย การอภิปราย (Lecture, Discussion)

- การสอนแบบสัมมนา (Seminar)
 - การใช้กรณีศึกษา (Case Study)
 - การฝึกปฏิบัติภาคสนาม (Field Teaching)
 - การศึกษาดูงาน / การไปทัศนศึกษา (Study Visit / Field Trip)
 - การฝึกปฏิบัติ (Practice)
 - การฝึกงาน (Job Training)
 - การสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน (Research - Based Instruction)
 - การศึกษาค้นคว้าโดยอิสระ (Independent Study)
 - การระดมสมอง (Brain Storming)
 - การสรุปประเด็นสำคัญ หรือการนำเสนอผลของการสืบค้นที่ได้รับมอบหมาย (Summarization or Presentation of Assignment)
10. ควรทิ้งช่วงเวลาสำหรับการประมวลผลการเรียนรู้ (Silent period) ของการทำงานทางความคิด (Mental function) ของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนทุกคนต้องการเวลาสำหรับการประมวลผลการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนที่มีพื้นฐานการเรียนรู้ที่ต่างกันต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ที่ต่างกัน ดังนั้น ช่วงจังหวะเวลาในการทบทวนความรู้เดิม นำเสนอเนื้อหาใหม่ ๆ และการทดสอบวัดผลการเรียนรู้ ควรทำในช่วงเวลาที่เหมาะสม และไม่เหมือนกันสำหรับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม หรือแต่ละคน
11. บูรณาการการวัดผลประเมินผลเข้ากับกระบวนการเรียนการสอนตามมโนทัศน์ของการประเมินแบบพลวัต (Dynamic assessment) โดยการทำการวัดผลและประเมินผลในระหว่างการจัดการเรียนการสอน และใช้ผลการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไปพัฒนาทักษะทางภาษาของผู้เรียน ตัวอย่างเช่น การประเมินการพูดและการตรวจงานเขียนแล้วให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedbacks) จะทำให้ทราบระดับความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ตรงกับปัญหาที่แท้จริง โดยอาจประเมินจากการนำเสนองานในห้อง การพูดสนทนาตามสถานการณ์ที่กำหนด หรือตรวจงานเขียนต่าง ๆ จะทำให้ทราบและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการออกเสียง การใช้ไวยากรณ์ในการแต่งประโยค เป็นต้น

สรุป

จะเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในฐานะที่เป็นภาษาต่างประเทศ ไม่อาจยึดตามการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง และภาษาที่หนึ่งหรือภาษาแม่ได้ทั้งหมด และการจัดการเรียนการสอนไม่สามารถยึดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งได้เพียงรูปแบบเดียว หรือไม่สามารถใช้แนวทางใดแนวทางหนึ่งได้ในทุกบริบทหรือทุกสถานการณ์ ดังข้อเสนอแนะของ Vygotsky (1978) ที่ว่าการเรียนรู้และพัฒนาการจะไม่เกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ในวิธีการที่เหมือนกัน หรือด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งที่แน่นอนตายตัว ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาใด ๆ จะต้องให้จัดให้มีความสอดคล้องกับธรรมชาติของรายวิชานั้น และสิ่งสำคัญที่ควรตระหนักคือ ผู้เรียนเกือบทั้งหมดของประเทศไทยเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ ซึ่งมีวิธีการเรียนรู้ที่ไม่เหมือนกับการเรียนรู้ภาษาแม่ทั้งหมด นอกจากนี้ ลักษณะและ

องค์ประกอบของทักษะการรับข้อมูล (Receptive skills) และทักษะการสร้างภาษา (Productive skills) ก็มีความแตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวจำเป็นต้องใช้วิธีการเรียนรู้และวิธีการฝึกทักษะภาษาอังกฤษที่ต่างกัน ดังนั้น การสร้างความรู้ความเข้าใจและทดลองวิธีการพัฒนาทักษะหรือการเรียนรู้ภาษาอังกฤษสำหรับผู้เรียนในประเทศไทยจึงเป็นเรื่องท้าทาย และควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนในการศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาแต่ละทักษะเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- สุดาจิต สุ่มมาตย์. (2547). การประเมินตามสภาพจริงในทักษะการอ่านและการเขียนวิชาภาษาอังกฤษ ของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านนาแพง . วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น.
- Anker, S. (1998). *Real Writing with Reading*. Boston, Bedford Books.
- Chomsky, N. (1965), *Aspects of the Theory of Syntax*, Cambridge, Massachusetts: MIT Press
- Krashen, S.T. (1982). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Oxford: Pergamon.
- Harmer, J. (2003). *How to teach English*. Harlow, Addison Wesley longman Limited.
- Harmer, J. (2007). *The Practice of English Language Teaching*. Harlow, Pearson Education Limited
- Rivers, W. M. (1994). *Interactive Language Teaching*. New York, Cambridge University Press.
- Spratt, M. (2005). *The TKT teaching Knowledge Test Course*, New York, Cambridge University Press.
- Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological processes*. Edited
by Michael Cole, Vera John-Steiner, Sylvia Scribner, and Ellen Souberman. ; Cambridge,
Massachusetts, London, Harvard University Press.
- Vygotsky, L.S. (1962). *Thought and Language*. Edited and translated by Eugenia Hanfmann and
Gertrude Vankar. Cambridge, Massachusetts, MIT Press.